

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

РОЛЬ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ В КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Методичні матеріали

Харків 2015

ББК 78.3
Р-68

Роль сучасної бібліотеки в консолідації українського суспільства : методичні поради / Департ. культ. і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М.М. Григор'єва, ред. Г.В. Бакаєва. – Харків : ХОУНБ, 2015.

Укладач:	М.М. Григор'єва
Редактор:	Г. В. Бакаєва
Комп'ютерний набір:	М.М. Григор'єва
Комп'ютерна верстка:	М.М. Григор'єва
Відповідальна за випуск:	Н.І. Шостко

Бібліотека об'єднує громаду

Завдання консолідації українського суспільства, подолання регіональної та соціокультурної роз'єднаності має нині першорядне значення. Основою консолідації виступає переважно національна ідея, що базується на засадах етнонаціональної, духовної, мовної або релігійної єдності, спільної культурної та історичної спадщини. Національна ідея тлумачиться як духнація, комплекс її світоглядних установок; уособлення прагнень і сподівань громадян; як узагальнення минулого та висловлення уявлень етносу або нації про своє майбутнє. Концепція соціального згуртування базується також на основі поваги до людської гідності, свободи, демократії, плюралізму, толерантності, рівності, збереженні культурного і мовного розмаїття.

Основні сфери діяльності, що розвивають відчуття належності до національної спільноти, формують національну ідентичність: культура, освіта, наука, спорт. Бібліотечна справа має безпосередній зв'язок із цими сферами. Доступ до інформації, збереження духовних цінностей та задоволення культурних потреб, надання рекреаційних можливостей – основні напрями роботи бібліотек.

Забезпечення взаємодії між громадянами, об'єднаннями громадян, територіальних громад, соціальних груп, об'єднаних за професійними, релігійними, етнічними та іншими ознаками повинно відбуватися шляхом організації суспільнозначущих заходів та акцій, направлених на об'єднання та досягнення спільних цілей, утвердження спільних цінностей, захисту себе або інших представників спільноти; реалізації громадських ініціатив. На цю діяльність націлює девіз Української бібліотечної асоціації 2015 року «Бібліотек@ - діалог, культура, мир!».

Основними цінностями проголошуються мир, взаємоповага та взаємодопомога, добробут, розвиток особистості. Тому пріоритетними у зв'язку з темою можна вважати такі **напрями роботи**:

- Вивчення краю, популяризація здобутків вітчизняної та місцевої культури, виховання любові до рідної землі.
- Привернення уваги до проблем місцевої громади та спільне їх вирішення, що сприяє об'єднанню заради розвитку краю, добробуту громади.
- Привернення уваги до проблем конкретних членів громади, спільна допомога тим, хто цього потребує.

Пропонуємо використовувати такі **форми роботи**:

- Краєзнавчий геокешинг (від грец. geo – земля, cache - тайник) «Родинне дерево»
- Краєзнавчий еко-квест «Обирай природні звички!»
- Опен-ейр «Чисте довкілля – окраса нашого міста»
- Фотовиставка «Від роду – до народу»
- Конкурс креатив-проектів «Харків (назва населеного пункту): погляд у майбутнє»
- Історико-краєзнавчий калейдоскоп «Земля квітучої краси»

- Цикл книжкових оглядів «Постать, що єднає Україну»
- Книжкова ретро-виставка «Що читали містяни у ХХ столітті»
- Рекомендаційний список літератури «Пізнай рідну землю»
- Майстер-клас із флористики «На творчість надихає природа рідного краю»
- Форум народних умільців
- Постійнодіюча книжкова виставка української літератури «Хороша книга єднає душі»
- Поетичний вечір «Україна Соборна – моя гордість і слава»
- Книжкова виставка письменників краю «Літературні візерунки»
- Фестиваль місцевого фольклору
- Книжкова виставка «Незабутні сторінки народного героїзму»;
- Книжкова виставка «Нас єднає Шевченкове слово»
- Вишиванка-fest
- Перегляд преси «За рідний край, за край святий ми віддали вік молодий»
- Інформ-реліз «Україна, яку будуюмо сьогодні»
- День громадського обговорення «Бібліотека та громада – творці змін»
- Інформаційний брифінг «Пошук ідей для розвитку громади»
- Громадянський форум «Міжетнічні відносини: як уникнути конфліктів»
- Ярмарок талантів та традицій «Мультикультурність: жити в мирі із собою та іншими»
- Відкритий мікрофон «Позиція громади»
- Акція «Об'єднання на користь громаді – шлях до гідного життя»
- Створення проблемно-орієнтованих та тематичних папок «Справи місцевого співтовариства», «Здобутки та проблеми нашого краю на сторінках преси».
- Цикл фреш-новин «Кращі практики розвитку села»
- День партнерської активності «Є співпраця – буде результат»
- День фахових консультацій «Інновації в життя, або союз науки і практики – на користь!»
- Інтерактивний діалог «Зарубіжний досвід самоорганізації громади»
- Подіум-дискусія «Партнерство держави, громади та бізнесу: нові можливості для економічного росту»
- Тренінг для волонтерів «Підтримка громади в умовах воєнної загрози»
- Волонтерський десант «Допоможемо і словом, і ділом»
- Релакс-тренінг для переселенців
- Створення інформаційного бібліокутка «Простір громадської активності і взаємодопомоги».

- Пресс-виставка або Пресс-дайджест «Навігатор для внутрішньо переміщених осіб»
- Благодійна акція, аукціон, майстер-клас
- Флеш-моб «Час корисних справ»
- Презентації успішних благодійних справ.

Заходи можна приурочити до наступних **пам'ятних днів**:

22 січня - День Соборності

6 квітня - Міжнародний день спорту на благо миру та розвитку

18 квітня – День пам'яток історії та культури.

21 травня - Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку

24 травня - День слов'янської писемності і культури,

Третій четвер травня - День вишиванки

28 червня – День Конституції України

30 липня - Міжнародний день дружби

19 серпня - Всесвітній день гуманітарної допомоги

23 серпня – День Державного прапора України

24 серпня – День незалежності України

5 вересня - Міжнародний день благодійності

15 вересня - Міжнародний день демократії

21 вересня – День миру в Україні, Міжнародний день миру.

2 жовтня - Міжнародний день ненасильства

14 жовтня - День Українського козацтва,

24 жовтня - Всесвітній день інформації про розвиток

9 листопада - День української писемності та мови

10 листопада - Всесвітній день науки за мир та розвиток

16 листопада - Міжнародний день, присвячений терпимості

21 листопада - День гідності та свободи

1 грудня - Акт проголошення незалежності України.

7 грудня – День місцевого самоврядування

10 грудня - День прав людини.

20 грудня - Міжнародний день солідарності людей

Друга неділя грудня - День благодійництва

Єднаймося заради миру

Трагічні події, що відбуваються на рідних українських землях – Донеччині та Луганщині, знайшли відгук в серцях наших співвітчизників, об'єднали українців у їх дивовижному прагненні до єдності. Народ відкрив у собі прагнення до взаємодопомоги, бажання творити добро. Безліч добровольців-волонтерів прийшли на допомогу бійцям АТО і громадянам, які постраждали від бойових дій.

Бібліотеки не залишаються осторонь - їх інформаційно-просвітницькі заходи спрямовуються на підтримку та розвиток української ідентичності, зменшення негативного впливу різноманітної інформації, а книги перетворюються на чудові ліки, що спроможні відволікти від горя і відчаю, надати оптимізму та повернути надію населенню.

Пропонуємо огляд діяльності публічних бібліотек України.

Бібліотеки різних регіонів долучилися до **всеукраїнської акції «Допоможи українській армії»**. На базі багатьох книгозбірень створено центри для підтримки армії, організуються зустрічі громадськості з волонтерами, які виїжджають у зону АТО, збираються речі, необхідні воїнам і переселенцям, а також благодійні кошти на придбання матеріально-технічних засобів

Українська бібліотечна асоціація стала ініціатором збирання книг для бійців АТО і закликала всі бібліотеки приєднатися до **акції «Подаруй книгу учасникам АТО»**, що швидко набула поширення у всіх регіонах України. Адже, як зізнаються військові, пораненим бійцям потрібні не тільки ліки після операцій. Коли зайнятися нема чим, а ходити лікарі ще не дозволяють, справжнім порятунком стають книги. Лише за кілька місяців було зібрано десятки тисяч книг для шпиталів, де проходять лікування та реабілітацію бійці із зони АТО. Підтримали акцію працівники Мукачівської міської бібліотеки (Закарпатська область), залучивши до неї артистів цирку, співаків, музикантів, які організували для поранених концертну програму. Збирають книги для шпиталю і на Сумщині, в районній бібліотеці ім. Л. Новиченка смт Липова Долина.

Вінницькою ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва було організовано два **благодійні ярмарки** виробів ручної роботи працівників бібліотек обласного центру. Зібрані кошти перераховано до Міжнародного благодійного фонду «Без кордонів» для придбання зимового одягу для бійців АТО, на рахунок Вінницької організації Товариства Червоного Хреста України в рамках обласного благодійного марафону «Врятуймо кожного бійця – захисника України!», до Міжнародного благодійного фонду «Самооборона Майдану», а також передано родині працівника ОУНБ, який перебуває в зоні АТО.

У Закарпатській ОУНБ ім. Ф. Потушняка проведено **«Ніч у бібліотеці-2»**. Письменники, художники, дизайнери, викладачі та вихованці мистецьких навчальних закладів протягом дня проводили різноманітні майстер-класи з малюнка, тату, ікебани, виготовлення обгортки для документів, біжутерії тощо. Все це вночі продавалося на **«бібліоаукціоні»**, а отримані кошти спрямовувалися на лікування бійців-закарпатців, поранених під час АТО.

Кошти для АТО збирались і під час благодійних соціокультурних заходів, що проводила Національна парламентська бібліотека України. Так, 23 вересня 2014 р. у конференц-залі бібліотеки відбувся **благодійний концерт** «Непереможні». Було зібрано гроші на лікування та виготовлення протезу ноги учаснику бойових дій у зоні АТО. 25 вересня в Арт-галереї НПБУ відкрилася мистецька виставка Галини Інгули, члена Київської спілки нечуючих художників «Натхнення». Грошові надходження від **благодійного продажу картин та авторських іграшок** мисткині також було перераховано на лікування; 14 жовтня до благородної акції зі збору коштів для поранених бійців АТО долучилася народна артистка України Г. Яблонська, яка в рамках літературно-музичної вітальні «Гармонія Всесвіту» презентувала в бібліотеці свій творчий проект «Шевченкові імперативи і ми», кошти від якого актриса передала безпосередньо до ГВМКЦ під час свого концерту перед пораненими бійцями.

Не менш важливою є робота бібліотек щодо інформування місцевої громади, користувачів про події, що відбуваються на сході України.

Вінницькою ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва організовано **постійнодіючу виставку документів «Україна понад усе!»**, на якій представлено статті з періодичних видань, що висвітлюють події антитерористичної операції, знайомлять з її учасниками, у т. ч. вінничанами. У відділі краєзнавства організовано постійнодіючий **перегляд-реквієм публікацій у місцевих газетах «Загинули, бо захищали Україну»**, присвячений пам'яті полеглих земляків. Матеріали про участь вінничан в АТО збираються в окремій **тематичній теці**, а також якнайповніше відображаються в електронній базі даних «Література про Вінницьку область». Крім того, стартував **проект «Фіксуємо сьогодні для історії»**, в рамках якого спільними зусиллями бібліотек області буде створено електронну базу даних «Вінничани – учасники Революції Гідності та АТО». Основними завданнями бібліотек у ході реалізації проекту є збирання, систематизування, оцифрування рукописних, друкованих, фото-, відеодокументів із сімейних, музейних, архівних та бібліотечних фондів.

У Кіровоградській ОУНБ ім. Д. І. Чижевського постійно експонується **книжкова виставка «Герої України на захисті Вітчизни»**.

Олександрійська міська ЦБ ім. О. С. Пушкіна (Кіровоградська область) спільно з Олександрійським міськрайонним управлінням юстиції надає громадянам України вищезазначених категорій первинну правову допомогу, зокрема інформацію щодо отримання всіх видів державної соціальної підтримки, пенсій, компенсацій та ін. Відомості про телефони гарячих ліній, Пенсійний фонд, центр зайнятості розміщено на сайті бібліотеки та в блозі. Бібліотека опрацювала документи, зробивши **інформаційні викладки** про пільги учасникам бойових дій, про права та обов'язки, соціальний і правовий захист військовозобов'язаних, мобілізованих, резервістів та добровольців.

В Лозівській ЦБ Харківської області протягом лютого 2015 року діяла **книжкова виставка-репортаж «Українська Армія: минуле і сучасність»**, розділи якої постійно поповнювалися новими темами і матеріалами: «Афган болить в моїй душі» та «В єдності сила народу». В першій частині представлена література, присвячена ушануванню учасників бойових дій на території інших держав, зокрема в Афганістані.

Вона доповнена матеріалами із тематичного досьє «Афган – наш біль, Афган – наша пам'ять», присвяченого воїнам-землякам, які загинули в Афганістані. Другий розділ «В єдності сила народу» знайомить користувачів з подіями 17 – 22 лютого 2014 року, що відбувалися на Майдані в м. Києві. Значна частина інформаційних та ілюстрованих матеріалів була присвячена подіям в зоні АТО.

У Луцьку бібліотеки – Волинська ДОУНБ ім. Олени Пчілки та Луцька районна бібліотека для дітей – долучились до плетіння маскувальних сіток для військових.. Плели сітку відвідувачі бібліотеки та працівники у вільний від роботи час. Хтось пропонував приміщення, хтось робочі руки, хтось приносив тканину та стрічки для плетіння. Також у обласній універсальній бібліотеці відбулися **майстер-класи з виготовлення патріотичних валентинок** до Дня закоханих. Продавати листівки погодились місцеві магазини, а зароблені гроші передали на закупівлю необхідного для бійців. На захід прийшли молоді дівчата, старші жінки і діти. Листівки прикрашали вишиванками та жовто-блакитними стрічками, сердечками, віршами. Активісти стверджують, у таких спосіб не лише допомагають солдатам морально, але й згуртовують мирних людей, бо енергетика, яку люди вкладають свої вироби не залишає байдужим нікого.

Бібліотеки в різних регіонах працюють із переселенцями, щоб вони швидше й легше адаптувалися на новому місці. З метою перетворення книгозбірень на ефективні центри підтримки громадян в умовах воєнної загрози проведено **тренінг з надання послуг для переселенців**, організований програмою «Бібліоміст» спільно з Міністерством культури України, Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), урядом Канади та Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES), що зібрав 19–20 вересня 2014 р. близько 30 бібліотекарів з обласних центрів країни. Основними цілями дводенного навчання були допомога бібліотекарям у здобутті знань і навичок для надання консультаційних та інформаційних послуг переселенцям, а також організація методичних і ресурсних центрів в інших бібліотеках з питань роботи із зазначеною цільовою групою. На це націлює і наказ Міністерства культури України № 773 від 18.09.2014 «Про реалізацію проекту “Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами”».

У жовтні 2014 року такі тренінги відбулися в усіх регіонах країни. Так, Вінницькою ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва було проведено 3 тренінги для групи керівників структурних підрозділів бібліотеки, бібліотечних фахівців районних бібліотек та бібліотекарів сільських книгозбірень області. Також у співпраці з Громадською організацією «Гармонія» відбулися тренінги для вимушено переселених осіб. У рамках Ради директорів ЦБС Миколаївської області «Бібліотеки у сучасному просторі громади» проведено тренінг для керівного складу бібліотек регіону.

Протягом січня – травня 2015 року Регіональний тренінговий центр Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки реалізував **соціальний проект «Комп'ютерні курси для переселенців»** за підтримки програми «Українська ініціатива з Підвищення впевненості» та фінансової підтримки Агенства США з міжнародного розвитку (USAID). Навчання вже пройшли понад 60 чоловік. В програмі

тренінгу: основи комп'ютерної грамотності, користування програмами, навігація в Інтернет, сайти пошуку роботи та доступу до урядової інформації, написання резюме.

Новоайдарська районна бібліотека Луганської області стала центром притягнення постійних і нових користувачів, які вимушено переїхали із своїх домівок. Найбільш затребуваними серед можливих послуг стали: сканування документів та відправка їх електронною поштою, спілкування в соціальних мережах та через Skype, пошук близьких, отримання корисної інформації: розклад руху транспорту та придбання квитків, адреси надання гуманітарної допомоги, оренда житла. Деякі з переселенців продовжують свою професійну діяльність у стінах бібліотеки, працюючи з нормативно-правовою базою своєї галузі або працюючи в онлайн режимі: дистанційне керування малим підприємством, розміщення реклами, пошук постачальників та клієнтів, замовлення товарів через Інтернет. Окрім основної діяльності, бібліотекарі взяли на себе місію волонтерської допомоги переселенцям. Були зібрані кошти на придбання продуктів харчування та передані до місць тимчасового перебування людей. Бібліотекарі та друзі бібліотеки допомагали в пошуку житла для людей, які вже втратили надію на притулок або не мали змоги зв'язатись з рідними. Багато питань, які поставали перед працівниками бібліотеки, вдалося вирішити завдяки навичкам користування е-сервісами для громадян.

У Рівненській обласній універсальній бібліотеці щосуботи проводяться заходи для тимчасово переміщених осіб зі сходу України та Криму. Наприклад, для переселенців був проведений **тренінг «Електронне урядування в бібліотеці»**. Бібліотекарі проінформували про е-послуги національного та регіонального рівнів. Учасники тренінгу дізналися, як в Інтернеті створювати електронні запити на публічну інформацію, подавати звернення до органів влади, навчилися слідкувати за проектами законодавчих актів та брати участь в їх обговоренні. Дізналися, як ефективно спілкуватися з урядовими структурами, щоб оперативніше вирішувати життєво важливі питання.

24 листопада 2014 року в читальній залі Зачепилівської ЦРБ Харківської області за участю представників районного управління юстиції та управління пенсійного фонду відбулась **бесіда-діалог «Права та соціальний захист вимушено переміщених осіб»**. В теплій, невимушеній обстановці учасники заходу – переміщені особи з Донецької та Луганської областей поділились спогадами про пережите, обговорили актуальні питання прав вимушених переселенців, їх соціальні та побутові проблеми. Присутнім надали кваліфіковану консультацію про те, як швидко і якісно отримати адміністративні послуги від органів влади та різних соціальних служб в районі. В свою чергу, бібліотечні працівники проінформували дану категорію користувачів про широкий спектр різноманітних послуг, які надає бібліотека. Учасники заходу були вдячні за теплу зустріч і спілкування, за небайдужість і підтримку в складний для них час. Всі присутні виявили бажання зустрічатись в бібліотеці якомога частіше.

Андруївська сільська бібліотека-філія (Кегичівський район, Харківська область) провела **тренінг «Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)»**, на якому

обговорювалося питання можливості прийняття участі переселенців у позачергових парламентських виборах. На захід були запрошені переселенці, що проживають на території Андріївської сільської ради та представники місцевої влади. У бібліотеці оформлено **інформаційну полицю "Бібліотека на допомогу внутрішньо переміщеним особам"**, де розміщено всю необхідну інформацію про види соціальної державної підтримки; про вирішення питань, пов'язаних з тимчасовим перебуванням; відновлення втрачених документів та ін.

Список використаних джерел

1. Андріївська Бібліотека Кегичівський Район : пост від 20 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс] // Facebook [веб-сайт]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/kegcsb.andreevka/posts/294285140778587>.
2. Вилегжаніна Т. Бібліотеки і книги на захисті української душі / Т.Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2014. - №4. – С. 4-7.
3. Героїко-патріотичне виховання як фактор консолідації українського суспільства (з досвіду роботи бібліотек ЦБС Солом'янського району м. Києва [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.slideshare.net/ssuser7fdb55/ss-34027584>.
4. Новини бібліотек Харківської області [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://library.kharkov.ua/metodistam/events_region/
5. Оржель О. Консолідація українського суспільства на основі національної ідеї: перспективи й обмеження (з точки зору європейського досвіду) [Електронний ресурс] / О. Оржель // Вісник Нац. академії держ. управління. – 2012. - № 2. - Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-2-6.pdf>.
6. Про реалізацію проекту “Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами” : наказ М-ва культури України № 773 від 18.09.2014 [Електронний ресурс] / М-во культури України. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/371947;jsessionid=E48C9AF8B276709C2E3BFA9AAFFFD516.app2>.
7. У волинських бібліотеках плели маскувальні сітки для бійців. [Електронний ресурс] // ВолиньPost [веб-сайт] : дата звернення 9.04.2015. - Режим доступу: <http://www.volynpost.com/news/46908-u-volynskyh-bibliotekah-plely-maskuvalni-sitky-dlia-bijciv-foto>.
8. У Луцьку виготовляють валентинки з вишиванками, щоб допомогти бійцям. [Електронний ресурс] // ВолиньPost [веб-сайт] : дата звернення 9.04.2015. - Режим доступу: <http://www.volynpost.com/news/46703-u-lucku-vygotovliayut-valentyanky-z-vyshyvankamy-schob-dopomogty-bijciam-video>.
9. У Рівненській бібліотеці з вимушеними переселенцями обговорять працевлаштування [Електронний ресурс]: [опубліковано 19.02.2015] // Телеканал «РІВНЕ 1» [веб-сайт] - Режим доступу: <http://www.rivne1.tv/Info/?id=45000>.